

PONURY (24) *ai*

o jasne.

sg m N ponury (8). ◇ *A* ponury (1). ◇ *I* ponurym (2). ◇ *f N* ponurą (3). ◇ *G* ponur(e)j (1). ◇ *A* ponurą (2). ◇ *I* ponurą (1). ◇ *n N* ponuré (1). ◇ *G* ponur(e)go (1). ◇ *A* ponur(e) (1). ◇ *pl N m pers* ponurzy (1). *subst* ponur(e) (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Przygnębiony, posępny, smutny; patrzący w ziemię (o sposobie bycia i wyglądzie człowieka); deiectus (in humum) vultus, obstipus, obstipo capite status* (23) : *BielKom* E5v; *RejZwierc* 68; *Abowiem* chłop ponury podobien ku świni. *RejZwierc* 239v, 104; [*u Turków*] czoło zawnię ponuré/ twarz zapalczywa/ oczy frogie/ wygolona łczeká *OrzJan* 19.

W połączeniach szeregowych (2): *Górndworz* L15v; *Melánkolik* czarny/ iákoby śiny/ łkryty/ ponury/ milczący/ zamyślóny *Oczko* 34.

W przeciwstawieniach: »ponury ... wesoły (2), jasny, luby, miły, przyjemny, twarzy wesołej, wspaniły« (7): *BielKom* E5; *Abowiem* wesoła myśl rádą wdzyęczność czyni/ *A* ponurą poštawę oddaymy ią świni. *RejWiz* 44; piękność/ ieft twarz przyjemna/ luba/ wesoła/ á która prágne przyftoiności: á łkaradość zálę twarz ponura/ przykra/ łmętna/ mierziona/ á która chćiwa ieft na nieprzyftoiénstwo. *Górndworz* L15v; *Abowiem* to ieft nadobny przymiot káždego poćciwego człowieká/ gdzye łą łłowá iálne á nie ponure *RejZwierc* 83v, 86v, 104; Mógłbym tákich śiła wspomnieć [...] co łie wiáry krześcíánłkiey odprzysięgli: iáko nigdy twarzy wesołej/ ále zawnię ponurzy/ y bárzo łmętni *OrzJan* 35.

W charakterystycznych połączeniach: *ponure(-a, -y) czoło* (2), *myśl, oczy, postawa* (3), *słowa, twarz* (2).

Szeregi: »ponury a nędzny« (1): zeznay mi to káždy/ iáko y then ponury á nędzny/ y ten niepomierne á włzetecźnie wesoły żywot/ iefli to dobrym álbo wdzięcznym żywotem zwąć może. *RejZwierc* 104.

»pochmurny i ponury« (1): Zawnię ma twarz pochmurną/ y ponure czoło/ Sumnienie bárzo płóche: nie vfa nikomu *KlonWor* 37.

»ponury i (a) smętny« [*szyk 1:1*] (2): Nie mniмайže áby tu Pan tego od ciebie potrzebował/ ábyś zawnię łmętny á ponurey poštawy vżywał *RejZwierc* 139v; *OrzJan* 35.

»ponury a zácimiony« (1): Ponure oczy á vmyśl zácimiony/ S połmiechem zawnię idą ná włze łtrony. *RejZwierc* 212v.

Przen (4) :

a) *Pozbawiony radości* (3) : Żywot ponury zły. *RejZwierc* 102 *marg*, 103v *marg*, Bbb3.

b) *Zły, podstępny* (1) :

Szereg: »ponury ani chytrze pokryty« (1): [*jeśli serce człowiecze*] nadobnemi cnothámi będzie ozdobiono/ iuż ieft wielki znák iż tám nie málz nie ponurego áni chytrze pokrytego/ iedno łłáchetna łczyrość á ná włzem prawdziwy vmyśl łtanu poćciwego. *RejZwierc* 104.

a. *W funkcji rzeczownika (osoba dialogu)* (3) :

W przeciwstawieniu: »wspaniły ... ponury« (3): AOPHTEGMATA krotfze. [...] Vkládny s pyłznym/ swowolny s tym co w grozie. Włpaniły s ponurym *RejZwierc* B3v, 232 [2 r.].

2. Przytłumiony, przygaszony, tłący się (1) :

Szereg: »ponury a zamilkły« (1): [*siarka*] kruzcom á kámięniowi przymiéfszana [...] ponurym á bárzo zámilkłym ogniem tym dłużéj fye pálić będzie *Oczko* 6v.

Synonimy: **1.** *niewesoły, pochmurny, smutny, zasępiony, zasępisty.*

DDJ